

1

Sveikas, Henri, štai tu ir namie

Tuo metu, kai Henriui Hausui suėjo keturi mėnesiai, jo nuotraukėlę piniginėje nešiojosi septynios skirtingos moterys, kurios visos vadino jį savo sūnumi.

Nuotrauka buvo daryta tą pačią 1946-ųjų dieną, kai Henris atsidūrė Viltono koledže. Nuotraukoje užfiksuotas nuogas kūdikis, gulintis lovelėje ir žaismingai atkišęs pliką užpakaliuką, jo plaukai – jau tamsūs ir žvilgantys, o veidelyje atsiradusi šypsena, kai jis, pasirėmęs putliomis rankytėmis, pasisuko į tą, kas ištarė jo vardą.

Henris Hausas buvo mokomasis kūdikis – našlaitis, atvežtas čionai iš vietos kūdikių namų; jį prižiūradamos praktikantės turėjo lavinti motinystės įgūdžius. Jau daugiau nei dvidešimt metų, nuo pat trečiojo dešimtmečio pradžios, daugelis šalies koledžų siūlė rinktis namų ūkio kursą. Tam buvo skirtos mokomosios virtuvės, mokytojai namai, o kartais – ir mokytojai kūdikiai. Henris buvo dešimtas toks kūdikis, pakliuvęs į Viltono mokyklos namus. Kaip ir kitiems dar prieš jį čia augusiems vadinamiesiems „namų“ kūdikiams, jam buvo skirta gyventi Viltone dvejus metus, o rūpintis juo, keisdamos kas savaitę, turėjo šešios mokinės „mamytės“. Šitaip, pamainomis, tos uolios ir dėmesingos mamytės leisdavo su juo dienas ir naktis, krimsdamos sudėtingus vaikų auginimo mokslus: mokėsi maitinti ir vystyti, maldyti įsiverkusį ir žaisti, kol ateidavo metas perduoti mažylį kitai atsidavusiai praktikantei.

Taigi Henrio Hauso, kuriam buvo skirta augti ne drauge su būriu kitų našlaičių, prižiūrimų vienos globėjos, o vienam pačiam, lepinamam pulkelio motinų, gyvenimas prasidėjo iškvėpintame, be dulkelytės, steriliame, bet su-

eizėjusiame pasaulyje, ir jame buvo apščiai meilės, susipynusios su tokia pat gausybe nusivylimų.

Viltono koledžo miestelis 1946-aisiais priminė pašto ženklą, ne vietoje, kairiajame viršutiniame kampe, prilipdytą prie Pensilvanijos – lėkštos ir vis dar beveik išvien kaimiškos – keturkampio. Įkurtas dar 1880-aisiais koledžas buvo viena seniausių šalyje mokymo įstaigų, skirtų vien tik moterims ir sėkmingai pritraukdavusių bemaž tiek pat mergaičių iš artimiausių ūkių, tolimų miestų ir žaižaruojančių ambicingų Rytų. Jei pasitaikydavo tokių, kurios atvykdavo manydamos, jog namų ūkio mokslai – vienas malonumas, joms pakakdavo peržengti mokomųjų namų slenkstį, kad pakeistų nuomonę.

Marta Geins, vadovaujanti programai geležiniu kumščiu ir viešai nerodoma širdimi, mokomuosiuose namuose ir gyveno, o jos studentės atvykdavo ir išvykdavo. Tvirtu pačios Martos įsitikinimu, pastatas priklausė jai, studentės priklausė jai, programa priklausė jai. 1926-aisiais Martai, anuomet dar audimo mokytojai, teko užduotis sukurti mokomųjų kūdikių programą ir jai vadovauti, tad ji tvirtai laikė vadžias savo rankose nuo pat tos dienos, kai į namus buvo atvežtas pirmasis kūdikis. Paskui ir visi kiti kūdikiai augo stebimi budrios jos akies; vienintelė išimtis buvo pernykščiai metai, kai Martai buvo pasiūlyta (pati žinojo: pasak gandų – kai buvo *priversta*) išeiti atostogų. Užtat ši gaivų, šalvenantį rudens rytą, kai priešaky jos laukė nauji mokslo metai, nauja motinų grupė ir naujas kūdikis, Marta labiau nei bet kada jautė poreikį vadovauti viskam.

Henrį ji laikė ant rankų. Jis vilkėjo ryškiai raudonus medvilninius marškinėlius ir susuptas į žalsvą medvilninę antklodėlę priminė prasiskleidusį pumpurą. Prie antklodėlės dideliu vystyklo smeigtuku buvo prisegtas našlaičių namų firminio popieriaus lapas su Henrio gimimo data – 1946-ųjų birželio 12 diena. Našlaičiai visuomet atvykdavo paženklinti numeriais, o apsigyvenę čia, Martos įgeidžiu, jau vadindavosi namų – Hauso – pavarde ir su ja derančiu vardu; sąskambis išeidavo visai neblogas: pirmoji buvo Helena Haus, paskui – Haroldas Hausas, dar vėliau – Hana, Houpė, Heloiza, Harvis, Holė, Hjugas ir Harieta. Ir tik vėliau, jau įvaikinti – o šitaip visada atsitikdavo, nes potencialūs tėviai mielai priimdavo į savo šeimą kūdikį, augintą pagal visus šiuolaikinio vaikų ugdy-mo metodikos reikalavimus, – jie galiausiai gaudavo nuolatinį vardą ir pavardę.

Pasiekusi mokomųjų namų duris, Marta leido sau palaimingą sugrįžtusių atodūsių, o paskui įgudusiu judesiu perkėlė kūdikį ant kairiosios rankos, kad dešiniąja galėtų atidaryti duris.

– Sveikas, Henri, štai tu ir namie, – sukuždėjo žengdama per slenkstį ir užžiebė šviesą.

Ji pabučiavo mažytį, vis dar sugniaužtą kūdikio kumštuką – žinoma, jokių būdu ne veidelį, mat pati retai laužydavo taisykles, kurių laikytis versdavo motinas praktikantes; viena tokių taisyklių griežtai draudė nederamas fizinės meilės apraiškas. („MOTINOS MEILĖ NETURI SIETIS SU ŽODŽIU IŠ „S“ RAIDĖS“ – tokį perspėjimą Marta prieš daugelį metų buvo pasirinkusi siuvinėjimo pavyzdžiu.)

Ji įbruko Henrio kumštuką atgal po antklodėle ir nužingsniavo į vaikų kambarį. Buvo pirmadienis, pusė vienuoliktos ryto, o merginos pagal tvarkaraštį turėjo susirinkti vienuoliktą, tad laiko Marta turėjo visai nedaug, tik spėk suktis.

Henris pažvelgė į ją; jo akys jau galėjo sukoncentruoti žvilgsnį. Marta, kryptelėjusi pečius, nusimetė tvido švarkelį, mažylį laikydama jaukiai prispausta prie krūtinės, jausdama nuo jo kaklo sklindantį talko kvapą.

Per tuos praėjusius tremties metus pasitaikydavo ir tokių akimirku, kai Marta suabejodavo, ar jai išvis dar lemta paimti ant rankų kūdikį Hausą. Tad dabar užplūdęs palengvėjimas, sumišęs su galutinai neišsisklaidžiusia slegiančia vienatve, ją tiesiog įelektrino. Glausdama Henriį prie peties, Marta sukosi po kambarį it vijurkas, rankiodama reikiamus daiktus: naują užrašų knygutę su kalendoriumi, smailiai nudrožtą pieštuką, matavimo metrą, vystyklą. Ir tuo pat metu po nosimi niūniavo Bingo Krosbio dainelę, kurios šis vis dar nepaliovė dainuoti nuo pat karo pabaigos:

Pabučiuok mane kartą ir kartą, ir du,

Ir paskui dar kartą.

Seniai, taip seniai mes nebuvom kartu...

Per tuos metus, kol Martos čia nebuvo, vaikų kambarys beveik nepasikeitė. Sienos vis dar tebebuvo vos pastebimo, labai blyškaus žalzgano atspalvio, vis dar apkraštuotos skaisčiai baltomis juostelėmis, kad kambarys ne taip primintų valdišką patalpą. Kairėje į sieną rėmėsi vystymo staliukas ir spintelė. Prie lango kambario gilumoje stovėjo ažuolinis stalas ir supamasis krėslas. Beveik visas tamsaus medžio grindis dengė nublukęs rytietiškas kilimas.

Kitaip tariant, kambarys daug kuo priminė pačią Martą: nors ir nepasakytum, kad šaltas, bet ir ne itin jaukus. *Funkcionalus* – šis žodis tiktų apibūdinti jiems abiem. Sulaukusi keturiasdešimt aštuonerių, Marta jau nebebuvo tokia liekna ar tokia pasitikinti savimi ir nė iš tolo nebebuvo tokia laiminga, kad bent jau daugumai žmonių pasirodytų patraukli. Per pastaruosius keletą metų jos veidas išpliuro, suzmeko, tarsi būtų ėmę blukti patys bruožai. Visada buvusi gana putli, dabar ji atrodė tiesiog storulė, tad prie siūdintų pagal užsakymą kostiumėlių įjunko ryšėti ryškiaspalvius, mažne ekscentriškus šilkinčius šalikėlius, skirtus ir dėmesiui prikaustyti, ir jam atitraukti nuo jos pačios.

Šiandieninis jos šalikėlis tvieskė žalsvai mėlynais ir oranžiniais atspalviais, ir Henris, paguldytas ant vystymo stalo, atrodė bemaž sukaustytas jo raštų. Įsistebeilijęs į ryškiaspalvį šalikėlį, mažylis nesipriešino, kai Marta, praskleidusi žaliąją antklodėlę, ėmė vieną po kito atraišioti marškinėlių raištelius. Ir tik paskui, šalčio ir netikėtos judesių laisvės priblokštas, Henris paleido dūdas ir ėmė rangytis. Tyčia nekreipdama jokio dėmesio į jo riksmus, Marta atsegė vystyklo segtuką.

– O tu tikras stipruolis, – tarstelėjo ji kūdikiui, išvyniodama matavimo metrą.

Ji pamatavo Henrio galvos apimtį, paskui išmatavo ūgį, plaštakų ir pėdų ilgį. Atkreipė dėmesį į odos, plaukų, akių spalvą. Užrašų knygelėje atsirado įrašas ir apie mažyčiuokę nukarusios odos skiautelę dešiniojoje ausyje – ji priminė kainos etiketę, kokios būdavo įsiuvasios vokiškų pliušinių meškiukų, buvusių tokių populiarių prieš karą, ausyse.

– Iš kurgi čia atsirado šitas? – paklausė ji vis dar visa gerkle bliuanančio Henrio.

Jam buvo vos keturiolika savaičių, nors Marta paprastai prašydavo kiek vyresnių, kokių penkių ar šešių mėnesių mokomųjų kūdikių. Tačiau kūdikių namų viršininkė Irena Štal, nors ir neįprasta, šįsyk labai primygtinai tvirtino, esą Henris sveikiausias iš visų turimų kūdikių, o Marta, nekantraudama vėl eiti pareigas, visiškai neturėjo ūpo ginčytis, juo labiau – laukti.

Ji apvertė Henriį ant pilvuko, akylai apžiūrėjo odą, stambiu delnu perbraukė mentes – jas skiriantis tarpelis buvo toks mažas, kad ji galėjo apimti išskėtais pirštais. Ieškodama kokių nors kliaučių, apžiūrėjo ir strėnas, ir užpakaliuką, o neradusi žavėjosi jo tobulumu.

Marta žinojo, kad tuojau pat turi ateiti merginos, kad jai reikėtų aprenkti ir paruošti kūdikį, taip pat ir pasiruošti pačiai, bet tą vieną akimirksnį jis buvo jos, jos vienos, ir visa jo spindinti ateitis ir visa jau nieko nebereiškianti praeitis puikiausiai tilpo jos delne. Marta pakėlė kūdikį ir nė nesusimąsčiusi įsegė skambų bučinį jam į skruostą.

Sekundės daleytytę jų akys vėl susidūrė, ir Marta pajuto kliūstelėjusią ilgesio bangą. Ji vogčia apžvelgė tuščią kambarį.

– Žinai ką? – sukuždėjo ji Henriui. – Man regis, aš tave mylėsiu. Tik niekam nesakyk.

Marta paguldė Henriį į lovelę miegoti ir, vos suskubusi pripilti vystyklų kubilą šalto vandens su boraksu, išgirdo šurmulį – prie durų artinosi pulkelis merginų. Marta labai stengėsi užgniaužti pavydą – jų jaunystės, jų laisvės, jų neribotų pasirinkimo galimybių. Visos jos buvo koledžo pirmakursės, o

primakursėms, nors jos visada energingesnės už vyresniąsias, visada reikia ir daugiau priežiūros.

Tarpduryje išdygo trys merginos; Marta spėjo, kad atėjo jos ne kartu. Dvi buvo ryškios, į akis krintančios šviesiaplaukės gražuolės, trečioji – susijaudinusi brunetė su per dideliu veltinio švarkeliu.

– Beatrisė. Aš – Beatrisė Maršal, – išbėrė ji, tarsi šią frazę būtų ne kartą repetavusi. – Ar jums pranešta, kad aš lankysiu jūsų pamokas?

– Taip, tavo vardas yra sąrašė, – atsakė Marta.

Beatrisė pamėgino išspausti palengvėjimo kupiną šypseną, bet tik kyštelėjo pageltusius dantis, o akys tvieskė nerimu. Mergina skubiai nusiėmė skrybėlaitę, o švelnūs skrudinto cukraus spalvos plaukai įsielektrinę stojo piestu ir apsupo galvą nervinga aureole. Vos įėjusi vidun, švarkelį ji nusimetė ir liko su suknele, akivaizdžiai pirktą iš nukainotų nuodėvų, o net jeigu ir ne, tai tikrai regėjusia viena derliaus nuėmimo švente per daug. Greisė Vinslou, aukštesnioji iš dviejų blondinių, buvo lyg tyčia parinkta kontrasto principu: apsirengusi nepriekaištingai, kupranugario vilnos sijonu ir balta palaidine, plaukus suėmusi į tvarkingą kuodelį. Trečioji mergina, Konstancija Kamings, vienoje rankoje laikė madingą raudoną rankinę, kitoje – naują ir žaibiškai išpopuliarėjusią knygą minkštais viršeliais, kurios Marta nepakentė net neskaičiusi, – daktaro Bendžamino Spoko „Vaikas ir jo priežiūra“. Per petį atmetusi ilgus tiesius plaukus, Konė klestelėjo į krėslą: taip ir liko sėdėti rimta ir ori, rankinę pasidėjusi šalia, knygą – ant kelių, tarsi laukdama prasidedant pamokslu.

Ketvirta atėjusi studentė buvo Rubė Alen iš Vakarų Virdžinijos, dar viena ūkininko duktė. Ji vilkėjo taškuotą suknelę, avėjo didžiulius pelytės Minės batų, o pasisveikino džiugiai ir energingai:

– Sveikutės visos!

Bemaž jai įkandin pasirodė ir Etelė Noiholzer – ant kaklo pasikabinusi „Argus“ fotoaparata, su „Clark Bar“ šokoladuku rankoje. Ji buvo stamboka brunetė, Veronikos Leik stiliumi banguotais plaukais, bet įspūdį beviltiškai gadino įrištas mėlynas kaspinas. Per penkias minutes ji suspėjo triskart išrausti savo bedugnę rankinę ir naujosioms bendramokslėms pasiūlyti „Lucky Strike“ cigarečių, „Life Savers“ ledinukų ir „Doublemint“ kramtomosios gumos.

– O kurgi vaikutis? – paklausė.

Atėjus vidudieniui, dar nebuvo pasirodžiusi viena vienintelė mergina, bet ją Marta jau pažinojo. Betė Lodž, mergautine pavarde Gardner, buvo daktaro Nelsono Gardnerio, Viltono koledžo rektoriaus, duktė. Betė jau kažin kada buvo baigusi Viltono slaugių mokyklą, įsikūrusią čia pat, kaimynystėje. Marta pažinojo ją dar nuo tų laikų, kai mergaitei suėjo dveji, mat koledžo dėstytojai ir kiti darbuotojai paprastai būdavo kviečiami į jos gimtadienius.

Pastaruoju metu Betė ir vėl nebenueidavo koledžo miestelio gandonešiams nuo liežuvio, šįsyk – dėl to, kad jos jaunasis vyras Fredas galų gale buvo įtrauktas į Karo ministerijos paskelbtus žuvusiųjų ir dingusiųjų be žinios sąrašus. Su kiekvienu praslenkančiu mėnesiu ir šiaip vos rusenusi viltis, kad jis dar atsiras gyvas, vis labiau blėso. Tačiau Betė – bent jau šitaip kuždėjosi kūmutės – įnirtingai kabinosi pranešimų apie nelaisvėn pakliuvusius pilotus ir atmintį praradusius belaisvius. Praėjusiais metais vienas bombonešio pilotas, kurio pavardė paskelbta žuvusiųjų sąrašuose, galiausiai buvo aptiktas gyvas Rangūno ligoninėje. Tad Betės sprendimą lankyti namų ūkio pamokas daug kas vertino kaip tikėjimą, kad Fredas, kaip ir anas pilotas, vis dėlto nežuvo kare.

Ji pavėlavo beveik keturiasdešimt penkias minutes: nedidukė, smulkių kaulų aštuoniolikmetė, kupeta šviesių plaukų, veidas – kone iš pasakų knygos. Mielas veidelis – taip jį apibūdindavo kiti. Gal kiek berniokiška, dar panašesnė į elfą, ji būtų puikiai tikusi Piterio Peno vaidmeniui. Jos oda buvo labai blyški, riešai ilgi, laibi, bet plaštakos netikėtai putnios. Dėl nepaprastai blyškios odos ir žvilgančių akių Betė atrodė tarsi atklydusi čionai iš tolimos žvaigždės sistemos.

– Kur kūdikis? – paklausė ji netgi nespėjusi dorai uždaryti paskui save laukųjų durų. Ir Martai nežinia ko sugrudo širdis; nesuprasi, kas tai lėmė: gal lūkestis, nuskambėjęs mergaitės balse, o gal mažytės perlamutrinės jos melsvo megztinio sagutės, o gal tiesiog tai, kad Marta taip seniai ją pažinojo. Kad ir kaip būtų, Betė, užduodama klausimą, atrodė ne vyresnė nei dvylikos, ir Martą nusmelkė užuojauta jai.

– Miega, – atsakė mergaitei Marta.

Betė pat akimirksnį nudrožė prie vaikų kambario durų ir nesudvejojusi įžengė vidun, paskui save palikusi stiprų ir ryškų lyg kvapas jausmą, kad turinti teisę šitaip elgtis. Marta pajuto, kaip blėsta užuojautos tvyksnis. Tai šit kaip bus, kai čia mokysis rektoriaus duktė, dingtelėjo jai.

Po kelių akimirkų ir visos kitos merginos išsprūdo iš svetainės krėslų glėbio ir dviem kudakuojančiais, iškvepintais lankais apstojo Henrio lovele. Šitaip susiburti aplink mažylį per kelis artimiausius mėnesius joms teks dar daugybę kartų. O Henris, nesvarbu, miegantis ar nubudęs, džiugus ar nepatenkintas, sveikas ar apsirgęs, visada bus įdėmių, tiriančių jų žvilgsnių centre. Ir jis retai kada apvilis tais žvilgsniais išreiškiamus poreikius ir viltis.

– Jis prabus pirmą valandą, – pareiškė Marta abejoti neleidžiančiu pranašautojos tonu. – Prabudusį jį reikės pervystyti. Tada – pamaitinti. Aštuonios uncijos kambario temperatūros mišinėlio. Tuojau jums parodysiu, kaip sterilizuoti buteliukus.

– Ar mes galėsime su juo pažaisti? – paklausė Etelė, pirštais maigydama fotoaparato dirželį.